

ZČ, 24/1970, 1-2, str. 112-115)? Pri drugem našem Američanu *Toussaintu Hočvarju* ne verjamem, da so omembe vredna le štiri njegova dela v tujih jezikih (prim. njegovo bibliografijo v ZČ, 42/1988, 1, str. 130-131) in pri rojakinji *Carole Rogel* le dve. Ali je iz obsežnega zbornika ameriških Slovencev *Slovenian Heritage I* iz leta 1980 uvrstitev v bibliografijo vreden res samo en prispevek (enota 1071)? Če je upoštevano razpravljanje o *Kardelj-Speransovem* delu (enota 154), potem sodi v bibliografijo tudi naslov integralnega nemškega prevoda ter verjetno tudi nemški prevod *Kardeljevih* spominov na prelomni čas 1944-1957; za oboje so poskrbeli koroški zamejci. Po enakem kriteriju kot dve deli *Engelberta Besednjaka* bi našli vsaj kako tudi *Josipa Wilfana*. Ob navedeni disertaciji *Ludvika Karničarja* o obirskem dialektu bi v izbor sodila tudi *Pavla Zdovca* o dialektu jugovzhodne Podjune, če ostanemo pri objavljenih disertacijah in pri koroških Slovencih; sicer bi prišli samo na Koroškem vsaj še do dialektalne disertacije *Katje Sturm-Schnabl* in objav "tujcev" *Aleksandra Isačenka* in *Toma Priestlyja*, da o avtorjih za ostale slovenske pokrajine ne govorimo. Če bibliografija upošteva dvojezični krajevni seznam in zemljevid za Koroško *Vladimirja Klemenčiča*, dvojezični krajevni seznam *Franca Kattnigä* in *Janka Zerzerja* ter razpravo o koroških krajevnih imenih *Pavla Zdovca*, potem bi upravičeno pričakovali tudi navedbo 347 strani debele (dvojezične) knjige slednjega o slovenskih krajevnih imenih na avstrijskem Koroškem ter *Jakoba Medveda* dvojezični krajevni seznam in zemljevid za primorski del slovenskega zamejstva (prim. moje oceno v *Kroniki*, 22/1974, 2, str. 141-142).

Koroški in primorski slovenski zgodovinarji so - predvsem v nemščini in v italijanščini - objavili precej več tehtnih zgodovinskih del, kot bi sklepali po obravnavani bibliografiji; pogledati je treba le zadnje letnike *Jadranskega koledarja* in *Koroškega koledarja*, kjer zamejski bibliotekarji vestno beležijo tovrstno produkcijo, ali pa npr. brošuro in bibliografijo ob lanski dvajsetletnici *SLORI-Slovenskega raziskovalnega inštituta* (Trst-Gorica-Čedad-Ukve). Ni razvidno, zakaj so nekatere od tujejezičnih publikacij *Inštituta za narodnostna vprašanja* upoštewane, druge pa ne (čeprav v enaki meri vsebujejo zgodovinsko tematiko), pri čemer so krajši konec potegnile novejšje objave. Je to dokaz več za bojazen, da računalniška podpora v obliki *Internetä* in *Cobiss* bibliotekarjem ustvarja več novih težav (z izborom iz množice naslovov) kot pa odpravlja starih (prepozna dostopnost, neenotnost podatkov)? Da ne bi bilo nesporazuma: z izborom svojih tujih objav sem podpisani recenzent kar zadovoljen.

Dovolj zgovoren je poskus primerjave med 12 navedenimi tujejezičnimi objavami *Frana Zwittra* v obravnavani bibliografiji in med podatki iz njegovih dveh bibliografij v naši reviji (za čas do 1965 jo je v ZČ 19-20/1965-1966, str. 15-21 objavil Bogo Grafenauer, za čas 1966-1984 pa v ZČ 39/1985, 1-2, str. 8-11 Nataša Stergar). Upoštevanih je 7 prevodov starejših Zwitrovih del, napačno mu je pripisano tudi izključno avtorstvo dveh povojnih jugoslovanskih diplomatskih dokumentov. Ni pa upoštevano 35 strani dolgo besedilo v bolgarščini in 11 strani dolgo besedilo v madžarščini, da desetih krajših prevodov ne izpostavljam. K *Jaki Avšiču* je izginil Zwitrov 9 strani dolg ruski uvod o Beneški Sloveniji, angleške izdaje iste publikacije pa nova bibliografija ne pozna. Od novejših prevodov so upoštevani trije (eden tudi tak, ki ga v ZČ ni bilo), izpuščeni so štirje: 29 strani dolg iz Budimpešte, 11 strani iz Pariza, skupno okoli 40 strani iz Bratislave ter 9 strani iz Barcelone. Preizkus na Zwitrovem primeru med drugim pokaže na zapostavljenost slovanskih in še kakšnih "ne-svetovnih" jezikov. Bibliografija ne upošteva npr. niti češko tiskane knjige *Borisa Urbančiča* o češko-slovenskih kulturnih stikih (Ljubljana 1988). S preizkusom upoštevanosti prevodov del *Boga Grafenauerja* sem odnehal kar ob izpuščeni nemški objavi o ustoličevanju koroških vojvod in vprašanju kosezov v častitljivi celovski reviji *Carinthia I* (183/1993, str. 353-366).

Za tujejezični tekst, tiskan v Sloveniji, ima publikacija razmeroma malo tiskovnih napak, za avtorje in uporabnike bibliotekarje še vedno preveč. Slovensko in tuje pisanje imen in priimekov v imenskem kazalu ni prav dosledno izvedeno. Vsaj priimek nedavno preminulega zgodovinarja in bibliotekarja Miloša Rybára bi moral biti točno natisnjen. Podnaslov "Published from 1918-1993" je zavajajoč oz. nenatančno preveden, enako velja za "Slovenian Academy" pri navedbi izdajateljev.

Zaključimo lahko samo še z mislijo, da je obravnavana bibliografija - ob vseh nadrobljenih pomislekih in naštetih pomanjkljivostih - lahko ogledalo prodornosti slovenskega zgodovinarja. hkrati tudi njegov in njegovih posameznih udov svojevrsten *memento*.

Janez Stergar

Paul Robert Magosci, Historical Atlas of East Central Europe. Cartographic design by Geoffrey J. Matthews. A History of East Central Europe. Seattle in London : University of Washington Press, 1993. 218 strani.

Pričujoči zgodovinski atlas predstavlja prvi del obsežnega projekta desetih knjig o zgodovini vzhodne Srednje Evrope, katerega snujejo profesorji severnoameriških univerz oziroma zgodovinarji, ki po poreklu večinoma izhajajo iz držav vzhodne Srednje Evrope. V tem projektu je predstavljena zgodovina dežel in narodov, ki živijo med germansko ter romansko govorečimi ljudstvi na zahodu in političnimi mejami bivše Sovjetske zveze na vzhodu. Celotna serija se ukvarja z zgodovinsko usodo Poljakov, Čehov, Slovakov, Madžarov, Romunov, Slovencev, Hrvatov, Srbov, Makedoncev, Albancev, Bolgarov, in Grkov.

Časovno zajema serija pregled zgodovine od naselitve slovanskih ljudstev v tem prostoru pa vse do današnjih dni.

Atlas, ki je zamišljen kot nekakšen uvod v celotno serijo, obsega petdeset sklopov kart. V prvem sklopu so prikazane fizične geografske pokrajine vzhodne Srednje Evrope, v naslednjih dveh pa njene politične meje okrog leta 400 po našem štetju ter v obdobju na prelomu 7. in 8. stoletja. Profesor Rado L. Lenček je v najnovejših *Slovene Studies* že upravičeno kritiziral pomanjkljivost tega dela Magocsijevega atlasa, saj ne upošteva Karantanije (prim. tudi opozorilo A.B.C. na pripravljano novo izdajo atlasa, *Delo* 14. 9. 1995). V naslednjem poglavju nam predstavi območja vzhodne Srednje Evrope v 9. stoletju. Posebno poglavje nam kartografsko predoči politično karto Evrope v sredi 11. stoletja. Predstavljeno je tudi obdobje fevdalne razdelitve sredi 13. stoletja, posebna pozornost pa je posvečena Poljski, Litvi ter Češko-Moravski v času od 13. do 15. stoletja in Madžarski, Hrvatski ter Benetkam v 14. do 15. stoletju, kakor tudi Bolgariji, Srbiji, Bosni in Otomanskemu cesarstvu v tem obdobju. V desetem poglavju je posebej predstavljena vzhodna Srednja Evropa in njene politične meje okrog leta 1480. Zanimive so ugotovitve, ki so predstavljene na zemljevidu ekonomskih značilnosti Evrope sredi 15. stoletja. Posebna poglavja so posvečena tudi mestom v srednjem veku ter cerkveni razdelitvi sredi 15. stoletja. Zanimive so tudi karte, ki nam predstavljajo primere načrtov mest Wroclawa, Dunaja, Prage in Dubrovnika.

Posebej je predstavljena tudi politična razdelitev vzhodne Srednje Evrope okrog leta 1570, zanimiva pa sta zlasti kartografska prikaza reformacije v 16. stoletju in katoliške protireformacije v 16. in 17. stoletju. Posebno poglavje je posvečeno predstavitvi izobraževanja in kulture v 18. stoletju, kjer so predstavljene ustanovitve univerz in tiskarn. Naslednja karta nam predstavi vzhodno Srednjo Evropo iz obdobja okrog leta 1648, dve poglavji pa predstavljata Poljsko, Litvo, Habsburžane, Ogrsko, Hrvaško, Transilvanijo ter Otomanski imperij v 16. in 17. stoletju. V okviru tega poglavja je avtor predstavil tudi etnični zemljevid Podonavja, v katerem je med drugim prikazal tudi dele slovenskega etničnega ozemlja. V naslednjem zemljevidu nam predstavi politično delitev Evrope v letu 1721, nato pa še Poljsko, Avstrijo in turški imperij v 18. stoletju. Poseben zemljevid prikazuje obdobje Napoleonovih osvajanj v vzhodni Srednji Evropi v obdobju 1795 do 1814, predstavljena je tudi vzhodna Srednja Evropa po Dunajskem kongresu leta 1815.

Tudi stoletje Habsburške monarhije od leta 1815 do leta 1914 je predočeno v tem atlasu, prav tako pa tudi razvoj dogodkov na Balkanu od leta 1817 do leta 1912 in nato še pred prvo svetovno vojno. Prikazana je tudi gradnja železnic in kanalov, ki so povezovali posamezne reke in sicer iz obdobja pred letom 1914. Zanimivo je poglavje o razvoju prebivalstva od leta 1870 do 1910 ter poglavje o etničnih razmerah v Evropi v obdobju okrog leta 1900. V tem poglavju najdemo prekmurske Slovence predstavljene leta 1910 kot Vende in glede na popis prebivalstva avtor v spremnem tekstu prizna, da so prekmurski Slovenci kasneje pridobili slovensko identiteto. Slovenske etnične meje so postavljene pravilno. Posebno poglavje predstavlja kulturne in izobraževalne institucije pred letom 1914. Nemci v vzhodni Srednji Evropi in njihove naselbine so posebej predstavljene, tako tudi Židje in Armenci. Dve poglavji se ukvarjata s cerkvami; tako se eno ukvarja s katoliškimi, drugo pa s pravoslavnimi. Vzhodna Srednja Evropa okrog leta 1910 in njena politična in upravna razdelitev je predmet posebnega poglavja, prav tako kot bojišča prve svetovne vojne in obdobje nastajanja novih držav ter oblikovanja njihovih političnih meja v obdobju 1918 do 1923.

Posamezne države v 20. stoletju so obdelane v naslednjem sklopu zemljevidov. Tako so Poljska, Gdansk in Češkoslovaška; Madžarska in Romunija; Jugoslavija, Trst in Albanija; Bolgarija in Grčija predstavljene vsaka posebej in to s posebnim zirirom na gospodarski razvoj in narodnostno sestavo. Temu sklopu sledi še predstavitev Evrope okrog leta 1930, kateremu sledita še dve poglavji, ki prikazujeta bojišča druge svetovne vojne. Vzhodna Srednja Evropa po drugi svetovni vojni in njene delitve so posebej predstavljene. V posebnem poglavju najdemo tudi preseljevanje prebivalstva med leti 1974 in 1984. Industrijski razvoj 1945–1989 je predstavljen posebej, pri čemer je osvetljen tako razvoj industrializacije kakor tudi ostalih vej gospodarstva. Zadnje poglavje nam predstavi območje vzhodne Srednje Evrope in njeno upravno ter politično razdelitev v letu 1992.

Vsekakor je historični atlas vzhodne Srednje Evrope veliko delo, ki so ga tako finančno kot tudi zgodovinsko filozofsko sposobni narediti samo kolegi iz Severne Amerike, ki niso v tolikšni meri kot zgodovinarji iz dežel vzhodne Srednje Evrope omejeni v svojem razmišljanju le na svoje etnije. Delo je sicer namenjeno predvsem proučevalcem zgodovine vzhodne Srednje Evrope iz angleško govorečega sveta, vendar pa bo prišlo prav tudi mnogim proučevalcem teh vprašanj iz ostalih dežel vzhodne Srednje Evrope.

Matjaž Klemenčič

Josef Holzer, *Zgodovina Cerkev v stotih slikah*. Ljubljana: Družina, 1995. 420 strani, 50 slik.

Ko sem pred leti iskal primerno predlogo za predavanja iz zgodovine Cerkev skupini izobražencev, ki so se zbrali pri frančiškanih v Ljubljani, mi je prišla pod roko knjiga avstrijskega teologa, novinarja in zgodovinarja Josefa Holzerja (1925–1994) z naslovom *Die Geschichte der Kirche in 100 Reportagen* (St. Pölten 1979). Knjiga me je pritegnila in sem jo na dušek prebral. Všeč mi je bil privlačen slog pisanja;